

Nr 8.

Ankom till riksdagens kansli den 23 februari 1940 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m., dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 16 februari 1940 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 57, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden föreslagit riksdagen att antaga nedan intagna, vid propositionen fogade förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft en i anledning av densamma inom andra kammaren väckt motion, nr 200, av herr Hage. I motionen hemställes, att riksdagen måtte bifalla propositionen, »dock med den ändringen, att följande paragrafer erhålla följande lydelse:

§ 5.

Under tid för förbud enligt 1 § vare innehavare av enskilt trafikmedel, som ej avses i 1 §, även förbjuden att befordra skrift, som förbudet avser, och skrift, varom sägs i 3 §.

§ 6.

Föranleder — — — i strid mot 1, 3 eller 5 §§ — — — förbruten.
Böter — — — kronan.»

I propositionen anför *föredragande departementschefen, statsrådet Westman*, till motivering av det framlagda författningsförslaget följande:

»Under de utomordentliga tider, som nu råda, har det visat sig nödvändigt att i olika hänseenden komplettera gällande lagstiftning för att bereda ökat skydd för statens yttre och inre säkerhet. Sålunda har den 14 oktober 1939 utfärdats en lag om ändring i 8 kap. strafflagen, varigenom ett förstärkt straffskydd erhållits mot spioneri. Genom lagen den 9 januari 1940 om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m. ha myndigheterna erhållit ökade möjligheter att förebygga och uppdaga spioneri, sabotage och annan landsskadlig verksamhet. Därjämte ha under senare tid vid skilda tillfällen vidtagits skärpningar i utlänningslagstiftningen.

På begäran av den urtima riksdagen har Kungl. Maj:t vidare den 20 oktober 1939 låtit genom särskilda sakkunniga igångsätta en överarbetning

av 8 kap. strafflagen, vari behandlas vissa brott som riktas mot rikets yttre eller inre säkerhet, huvudsakligen förräderi- och spioneribrott. Tillika hava den 28 december 1939 sakkunniga tillkallats för att verkställa utredning om åtgärder, som kunna befinnas nödiga och lämpliga mot dem, vilka icke ställa sig till efterrättelse de maningar som från ansvarigt håll uttalats att, särskilt i tryckta skrifter, iakttaga den återhållsamhet och varsamhet, som rikets väl i en brydsam tid kräver. Enligt de riktlinjer som uppdragits för denna utredning borde undersökas huruvida, utan ändring av tryckfrihetsförordningen, åtgärder kunde vidtagas för att giva ökad verkan åt de stadganden i tryckfrihetsförordningen, vilka äro avsedda att förebygga sådana missbruk av tryckfriheten, som med hänsyn till rådande allvarliga förhållanden äro uppenbart skadliga för riket. Därest det funnes erforderligt borde även övervägas ändring av tryckfrihetsförordningen utan rubbning av dess huvudgrunder för yttrandefriheten, såvitt den hänförde sig till rent inre politiska förhållanden. Båda dessa utredningar beräknas bliva slutförda inom den närmaste tiden.

De maningar till återhållsamhet och varsamhet, som sålunda uttalats, ha väl blivit beaktade av det stora flertalet av dem, som genom det tryckta ordet deltaga i den offentliga diskussionen. Men på vissa håll — i pressorgan som företräda skilda politiska uppfattningar — har man framhärdat i yttranden, som överskrida de i tryckfrihetsförordningen uppdragna gränserna för yttrandefriheten, i synnerhet vad angår förhållandet till främmande makter. En särställning intaga därvid organen för sådana meningsriktningar, som äro fientliga mot vårt nuvarande statsskick och syfta till att med våld ersätta dess demokratiska former med diktatoriska. I den mån anhängare av dessa syften äro beredda att främja dem även med främmande makts hjälp, uppkommer ett särskilt problem om försvar för de medborgerliga friheterna, vilket knappast kan skiljas från åtgärder i övrigt mot verksamhet av landsförrädisk natur. Vid nyssnämnda utredning rörande översyn av 8 kap. strafflagen torde man ha anledning att ägna uppmärksamhet åt frågan om kriminalisering av sådan verksamhet på ett mera förberedande stadium och i andra hänseenden än för närvarande. Inom departementet pågår även utredning om en lagstiftning av provisorisk karaktär, avsedd att för begränsad tid vid krig eller krigsfara giva ökade möjligheter att ingripa mot statsfientliga organisationer och deras verksamhet. Uppenbart är att åt ifrågakvarande åtgärder ej får givas sådan karaktär, att medborgarna därigenom betages den frihet till opinionsbildning, som ett demokratiskt statsskick har att skydda.

De rådande förhållandena göra det emellertid nödvändigt att vid sidan av de sålunda vidtagna och planerade åtgärderna, i den mån det kan ske utan ändring i tryckfrihetsförordningen, söka stävja vissa uppenbara missbruk av tryckfriheten, vilka äro särskilt betänkliga med hänsyn till rikets förhållande till främmande makter. I en allvarlig situation synas starka skäl tala för att staten bör vägra att genom egna kommunikationsmedel medverka till spridning av sådana pressalster, som överskrida de grundlagsstadgade

gränserna för tryckfriheten på ett sätt som innebär ett ansvarslost åsidosättande av hänsyn till landets yttre och inre säkerhet. Det lär vara möjligt att utforma åtgärder i detta syfte så, att de icke komma att verka hinderligt för laglydiga medborgares berättigade intressen vid anlåtande av de statliga trafikmedlen.

Från nu angivna utgångspunkter har inom departementet, med biträde av de sakkunniga, som tillkallades den 28 december 1939, samt efter samråd med de närmast berörda myndigheterna, utarbetats *förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m.* Till belysning av förslaget må följande nämnas.

Enligt 86 § regeringsformen ingår i tryckfrihetens begrepp rättighet för varje svensk man att utan några av den offentliga makten i förväg lagda hinder utgiva skrifter. Med utgivning av en skrift avses enligt 1 § 1 mom. tryckfrihetsförordningen att skrift lägges under allmänhetens ögon. Vidare stadgas i 1 § 12 mom. tryckfrihetsförordningen, att intet hinder skall vara för bokhandelns idkande, icke heller för utgivning till föryttrande av någon skrift, vare sig inländsk eller utländsk. Varje författare eller förläggare står fritt att en honom, i följd av sådan egenskap, tillhörig skrift antingen själv eller genom andra föryttra. För skriftens föryttrande skola inga andra hinder vara än de som föreskrivas i 4 § tryckfrihetsförordningen. Därmed åsyftas förbudet att sprida kvarstadsbelagd eller indragen skrift. Stadgandet har åtminstone tidigare erhållit en i hög grad bokstavig tillämpning. Offentlig myndighet har ansetts icke äga genom ordningsföreskrifter förbjuda handel med böcker (vid marknad o. dyl.); ej heller kan för sådan handel fordras någon förutgången anmälan till myndighet (N. J. A. 1893 s. 361).

Periodiska skrifter spridas numera i stor utsträckning genom posten, järnvägar o. s. v. I de mera glest befolkade delarna av riket torde posten vara det mest fördelaktiga befordringsmedlet.

Postbefordran av tidningar regleras av förordningen den 22 april 1932 angående villkoren för postbefordran av tidningar och andra periodiska skrifter, vilken förordning antagits av riksdagen.

Det må i detta sammanhang anmärkas, att det s. k. postregalet icke gäller befordran av tidningar. Kungörelsen den 21 december 1888, som här är grundläggande, avser endast postverkets rätt beträffande regelbunden befordran av brev och brevkort.

Enligt 2 § i 1932 års förordning skall tidning för att vinna postbefordran genom postabonnemang eller såsom utgivarkorsband vara efter anmälan av vederbörande utgivare införd i tidningsregistret, som föres hos generalpoststyrelsen. Förordningen innehåller vidare bl. a. följande.

I 3 § stadgas, att tryckalster som utkommer med minst ett nummer i varje kalenderkvartal och som efter abonnemang hålles allmänheten tillhanda kan införas i tidningsregistret, såvida på anmälan om dess utgivande bevis enligt tryckfrihetsförordningen blivit meddelat av chefen för justitiedepartementet. I tidningsregistret må ej införas: a) tryckalster, vars innehåll

uteslutande eller till väsentligaste delen består av ett eller flera större arbeten eller av särskilda delar av sådana, avsedda att fortsättas från det ena numret eller häftet till det andra; b) tryckalster, som väsentligen är att anse såsom affärsmeddelande eller vars huvudsakliga syfte uppenbarligen är att göra reklam för ett eller flera affärsföretag, såsom: affärs-cirkulär, kataloger, priskuranter, kurs- och prislistor, varuförteckningar; c) tryckalster, vars väsentligaste innehåll utgöres av föreningsstadgar, namnförteckning eller av program för eller annat meddelande om sammankomst, tävling, lotteri eller annat liknande; d) tidning, vars benämning antingen är alldeles lika med titeln å tidning, som redan är för annans räkning införd eller behörigen anmäld till införande i tidningsregistret, eller ock med dylik titel företar sådan likhet, att tidningarna lätt kunna förväxlas; eller e) tidning, vars titel typografiskt anbragts på sådant sätt, att förväxling med annan i registret förut införd tidning lätt kan äga rum. — Enligt 4 § skall tidning eller tidningsupplaga, av vilken under ett kalenderår icke, såvitt generalpoststyrelsen kunnat inhämta, utkommit något nummer, såsom upphörd avföras ur tidningsregistret. Befinnes tryckalster, som blivit infört i tidningsregistret, sedermera i något avseende strida mot nyssnämnda bestämmelser i 3 §, äger generalpoststyrelsen utesluta detta tryckalster ur tidningsregistret. Skulle av ett i tidningsregistret infört tryckalster något enstaka nummer icke uppfylla de i 3 § stadgade villkoren för tryckalsters registrering, äger generalpoststyrelsen vägra detta nummers postbefordran på de i förordningen stadgade villkoren. — I 10 § stadgas, att om tidning, å vilken postabonnemang skett, antingen icke utkommer eller, innan abonnemangstiden tilländagått, upphör att utgivas, abonnenten äger att efter anmälan återbekomma, i förra fallet den beräknade postavgiften och i senare fallet så mycket av denna avgift, som belöper på varje helt kvartal, vilket efter tidningens upphörande möjligen återstår av abonnemangstiden. Har postanstalten å utgivningsorten sig bekant, att tidning, å vilken abonnemang mottagits, icke kommer att utgivas, och sker förden skull icke någon beställning hos utgivaren, må hela det av abonnenten erlagda beloppet återbetalas till denne. För den förlust, som i övrigt drabbar abonnent genom upphörande av tidning, å vilken postabonnemang ägt rum, ikläder sig postverket icke någon ansvarighet. Dock har postverket att, i den mån så lämpligen kan ske, lämna abonnenten biträde, för att han må erhålla den ersättning, som i dylikt fall kan tillkomma honom.

I överensstämmelse med särskilda kungl. brev till generalpoststyrelsen har i poststadgan föreskrivits, att, därest postfunktionär märker, att å brevkort eller i allmänhet å försändelses yttre eller ock i korsband förekommer meddelande, som innebär försök att förleda till ohörsamhet mot lag eller laga myndighet, eller att å brevkort eller i allmänhet å försändelses yttre förekommer yttrande eller teckning, som uppenbarligen sårar tukt och sedlighet eller är för adressaten förnärmande, försändelsen icke må befordras med posten eller utlämnas till adressaten. Anmälan om förhållandet skall då göras hos generalpoststyrelsen. Den som icke åtnöjes med åtgärd, som av postfunktionär i berörda hänseende vidtagits, äger att hos generalpoststyrelsen därom göra anmälan. Då anmälan i ämnet inkommer till generalpoststyrelsen, skall på styrelsens prövning ankomma, huruvida försändelsen bör såsom obeställbar behandlas eller må till adressaten befordras. Dessa bestämmelser äro emellertid i fråga om tidningar föga effektiva, bland annat på grund av omöj-

ligheten att vid posten verkställa någon granskning av dessa, som i regel avlämnas för postbefordran i sista stund.

Vad härefter beträffar järnvägarna regleras befordringsskyldigheten av järnvägstrafikstadgan den 12 juni 1925, vilken utfärdats av Kungl. Maj:t i administrativ ordning. Denna gäller såväl statens som enskilda, för allmän trafik öppna järnvägar. Enligt 3 § är järnväg skyldig att befordra gods under de villkor och enligt de bestämmelser, som innehållas i stadgan eller äro eller kunna bliva av Kungl. Maj:t för järnvägen särskilt fastställda, under förutsättning bl. a. att befordringen icke är enligt gällande författningar förbjuden. Enligt 57 § äro från befordring uteslutna förseglade brev, vissa explosiva varor m. m. Jämlikt kungörelse den 19 januari 1940 må förbud meddelas mot befordran av gods för säkerställande av järnvägs transporter, som för den allmänna folkförsörjningen eller eljest ur landets synpunkt äro nödvändiga. Godsbefordran sker, förutom såsom resgods, såsom express-, paket-, il- och fraktgods. Det förekommer i tämligen stor utsträckning att tidningar befordras såsom paketgods.

Skyldigheten för motorfordon i yrkesmässig trafik att medtaga gods beror i vad avser linjetrafik på vad koncessionerna för trafik innehålla. Enligt 25 § 2 mom. i 1930 års motorfordonsförordning är innehavare av tillstånd till stads- eller länstrafik, såvida icke giltigt skäl för vägran är för handen, skyldig att på anfordran utföra körning inom trafikområdet, dock att den myndighet, som meddelat tillståndet, kan medgiva befrielse från dylik skyldighet.

Andra transportmedel, som här kunna komma ifråga, äro båtar och luftfartyg. Det torde emellertid ej vara erforderligt att här närmare redogöra för de för dessa gällande hefordringsbestämmelser.

De flesta större tidningar distribueras till viss del av sina upplagor genom förmedling av Svenska tidningsutgivareföreningen. Föreningen utövar därvid kontroll över att olämpliga pressorgan ej distribueras. Härom må nämnas följande.

Inom föreningen finnes en nämnd, kallad Svenska tidningsutgivareföreningens kommissionärsnämnd, med uppgift att arbeta för främjande av sunda principer vid tidningsförsäljningen m. m. Nämnden består av sex ledamöter, av vilka verkställande direktörerna i föreningen och i Aktiebolaget svenska pressbyrå äro självskrivna. Övriga fyra ledamöter utses årligen av föreningens styrelse, nämligen en från dagstidningarna i Stockholm, en från dagstidningarna i det övriga Sverige och två från veckotidningarna. Vidare finnes en ursprungligen av stockholmstidningarna tillsatt nämnd för frågor om förbud mot distribution av olämpliga tidningar kallad Pressens rådgivande nämnd. Denna består av tre ledamöter och kompletterar sig själv vid uppstående ledighet.

Då fråga uppstår att från distribution och försäljning tillsammans med i tidningsutgivareföreningen representerade tidningar undantaga pressalster, vilkas innehåll kan anses såra tukt, sedlighet eller allmän anständighet, förstärkes kommissionärsnämnden med representanter för de städers distributionsorgan, som samarbeta med tidningsutgivareföreningen. I den sålunda förstärkta nämnden upptages till behandling och beslut, huruvida hänvändelse skall göras till Pressens rådgivande nämnd eller huruvida andra åt-

gårder eventuellt skola vidtagas. Pressens rådgivande nämnd avgiver utlåtande i ärende som hänskjutits till densamma. Den förstärkta kommissionsnämnden fattar därefter beslut om erforderliga verkställande åtgärder. Beslut av den förstärkta nämnden bör om möjligt vara enhälligt.

Bland annat har den förstärkta nämnden den 5 december 1939, sedan Pressens rådgivande nämnd förklarat tidningarna Ny Dag och Arbetar-Tidningen sårande för allmän anständighet, anmodat distributions- och försäljningsorganen i landet att tills vidare icke saluföra tidningarna i fråga, därest de önska behålla rättigheterna att försälja i tidningsutgivareföreningen representerade tidningar.

Det måste under nu rådande förhållanden anses stötande att möjlighet praktiskt sett saknas att fritaga statliga eller enskilda trafikföretag från skyldighet att befordra periodiska tryckalster, vilkas innehåll på det sätt jag förut angivit innebär allvarligt missbruk av tryckfriheten.

Till en början bör framhållas, att tryckfrihetsförordningen icke torde lägga hinder i vägen för en ändring i detta förhållande. Stadgandet om förbud mot hinder för bokhandeln och om frihet att föryttra tryckta skrifter har till uppgift att göra själva tryckfriheten effektiv såsom ett medel att 'kungöra sina tankar' och lägga skrifter 'under allmänhetens ögon'. Detta stadgande avser emellertid enligt ordalagen endast handeln med sådana skrifter. Med hänsyn till omständigheterna vid tryckfrihetsförordningens tillkomst torde vidare med bestämmelsen om förbud för den offentliga makten att i förväg hindra skrifs utgivning endast avses ordningsmakten och rättsväsendet samt regeringen, i dess funktion såsom högsta myndighet inom detta område. Hit höra sålunda ej åtgärder som vidtagas exempelvis av kommunikationsverken. Redan nu ha de sistnämnda såsom framgår av den lämnade redogörelsen en begränsad rätt att vägra befordra skrifter av visst slag.

Uppenbart är det dock här fråga om åtgärder som, särskilt ekonomiskt, kunna ha vittgående verkningar. Sådana åtgärder böra därför endast få ske i allvarliga tider och böra omgärdas med garantier som utesluta en godtycklig tillämpning.

Med hänsyn till att förordningen om postbefordran av tidningar antagits av riksdagen torde åtgärderna böra grunda sig på en av riksdagen antagen förordning. Förordningen bör erhålla tillämpning endast vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. Den bör tillika vara av provisorisk natur.

Vad till en början angår förutsättningarna för ett ingripande med transportförbud synes ej böra ifrågakomma annat än att en sådan åtgärd bör begränsas till periodiska skrifter, som på det sätt och under de förhållanden som förut angivits visat sig överskrida de gränser för tryckfriheten, vilka äro uppdragna genom den nuvarande lydelsen av tryckfrihetsförordningens bestämmelser om förutsättningarna för bestraffning eller annat repressivt ingripande. I överensstämmelse härmed har i författningsförslaget såsom betingelse för transportförbud mot en periodisk skrift upptagits, att vid upprepade tillfällen dess innehåll visat sig ägnat att framkalla fara för rikets

säkerhet eller skada rikets förhållande till främmande makt eller undergräva krigslydnaden eller ock därmed åsyftats att förbereda samhällsordningens omstörtande med hjälp av främmande makt eller eljest med våldsamma medel.

De straffbestämmelser i tryckfrihetsförordningen, som i dylika fall närmast synas ifrågakomma, äro 3 § 7, 9 eller 10 mom. I 7 mom. straffbeläggas uppmaning till brott samt försök att annorledes än genom uttrycklig uppmaning, såsom genom prisande av brottslig handling, förleda till brott, så ock försök att eljest förleda till ohörsamhet mot lag eller laga myndighet. I 9 mom. stadgas straff i första stycket första punkten för smädliga, förgripliga eller till osämja med främmande makter syftande omdömen och yttranden om samtida nationer eller stater, med vilka riket är i fredligt förhållande, och om deras varande överhet, regering och regeringssätt, högre ämbetsmän och sändebud, inre eller yttre förhållanden, företag eller underhandlingar samt i andra stycket för falska rykten eller lögnaktiga uttalanden ägnade att framkalla fara för rikets säkerhet. I 10 mom. stadgas straff för kungörande i tryck av vissa hemligheter huvudsakligen av diplomatisk eller militär natur. Vidare märkas stadgandena i 4 § 12 och 13 mom. om rätt att vid trupp eller ombord å flottans fartyg indraga skrift, vilken uppenbarligen åsyftar att utplåna känslan av plikter mot fosterlandet eller att uppväcka hat mot befälet eller eljest undergräva krigslydnaden. Förordnande härom meddelas av chefens för justitiedepartementet ombud samt vid avdelning av krigsmakten som är ställd på krigsfot jämväl av högste befälhavaren men skall anmälas hos tryckfrihetskommittén, som prövar huruvida förordnandet skall äga bestånd.

Såsom en garanti synes böra stadgas en formell förutsättning för transportförbud av innebörd, antingen att skriften i anledning av åtal för dess innehåll av jury förklarats brottslig, enär innehållet ansetts stridande mot 3 § 7, 9 eller 10 mom., eller att tryckfrihetskommittén fastställt jämlikt 4 § 12 eller 13 mom. meddelat förordnande om indragning av skriften. Det bör härvid märkas, att vissa av de angivna bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen äro mera omfattande än vad som nu avses. Sålunda är bestämmelsen i 3 § 7 mom. om straff för försök att förleda till brott eller till ohörsamhet mot lag eller laga myndighet icke begränsad till brott som innefatta fara för rikets säkerhet eller övriga i det föregående angivna allmänna intressen. Det framgår av den föreslagna avfattningen, att ett fällande juryutslag enligt t. ex. 3 § 7 mom., som grundats på en uppmaning till brott vilken ej hänfört sig till dessa allmänna intressen, icke må åberopas till stöd för ett transportförbud.

Transportförbud bör endast ifrågakomma beträffande en skrift som visat sig under en något längre tid framhärda i en samhällsskadlig tendens av sådan art som ovan angivits. I samband härmed bör även iakttagas, att ett förbud icke bör kunna grundas på förhållanden som redan ligga längre tillbaka i tiden. Till förebyggande härav torde böra uppställas den för-

utsättning för ett förbud, att det icke må grundas på sådant utslag av jury eller beslut av tryckfrihetskommittén som meddelats före den 1 september 1939.

Åtgärderna böra avse förbud att befordra skriften med allmänna posten eller såsom express-, paket-, il- eller fraktgods eller på därmed jämförligt sätt med statens järnvägar eller annat av staten ombesörjt trafikmedel eller enskilda järnvägar. Av denna avfattning följer att transport såsom resgods i vanlig ordning, d. v. s. för personligt bruk, icke kommer att omfattas av förbudet. En sådan begränsning synes påkallad för att undvika onödiga visitationer, vilka kunde uppfattas såsom trakasseri. Den spridning av de med transportförbud belagda skrifterna, som kan ske i form av egentligt resgods, torde ock vara av ringa betydelse. Om däremot försök skulle göras att till distributörer eller eljest för spridning transportera sådana skrifter såsom resgods, bleve dylik transport att anse såsom jämförlig med de särskilt angivna transportformerna och komme därför att i likhet med dessa träffas av förbudet. I fråga om andra av enskilda ombesörjda trafikmedel än järnvägar torde man ej böra gå längre än att befria dem från skyldighet att befordra skriften.

Förbudet bör gälla viss tid, högst sex månader, men kunna förlängas för högst sex månader varje gång. Det skall kunna återkallas, när anledning därtill finnes. Sådant anledning är att skriftens innehåll icke ger orsak till erinran i fortsättningen. Förbudet bör avse de nummer eller häften av skriften som utgivits eller framdeles komma att utgivas. Det bör även omfatta skrift, som uppenbarligen utgives för att ersätta skrift som förbudet avser.

Av största vikt är naturligen frågan vilken myndighet som skall äga att meddela förbud. Denna befogenhet synes böra läggas i Kungl. Maj:ts hand. Till undvikande av fara för ensidighet torde emellertid böra tagas i anspråk medverkan av representanter såväl för pressen som för andra medborgargrupper. Det må i detta sammanhang nämnas, att i den danska presslagen av år 1938 finnas föreskrifter om en nämnd som handlägger frågor om beriktigande. Den består av en höjesteretsdommer som ordförande och två representanter för danska pressorganisationer. I Schweiz ha den 8 september 1939 utfärdats bestämmelser om kontroll över pressen genom armékommandot. Allmänna åtgärder beträffande pressen få dock ej vidtagas utan att representanter för pressen konsulterats. Vidare kunna besvär över censuråtgärder föras hos en särskild kommission under ordförandeskap av en medlem av förbundsdomstolen och med representanter för pressen och de politiska partierna.

Det kunde övervägas att låta tryckfrihetskommittén i det avseende varom nu är fråga få en ny funktion att fylla. Med hänsyn till arten av tryckfrihetskommitténs ursprungliga uppgifter, som varit avgörande för dess sammansättning, samt till att justitieombudsmannen är dess ordförande torde det emellertid ej böra ifrågakomma att här använda kommittén. Lämpligen bör för detta ändamål tillsättas en särskild nämnd, förslagsvis kallad tryckfrihetsnämnden, på fem personer. Ledamöterna böra utses av Kungl. Maj:t,

två av dem på förslag av tidningsmannaoorganisationerna. Av övriga ledamöter bör en vara innehavare av domarämbete. Nämnden bör endast hava rådgivande karaktär och skall höras innan förbud eller förlängning därav beslutas.

Några bestämmelser om vem som äger göra framställning om förbuds meddelande torde ej böra givas. Sådan framställning kan exempelvis göras av länsstyrelserna, kommunikationsverken, statens informationsstyrelse eller tidningsmannaoorganisationerna. Tydiligen kan förbud meddelas även om särskild framställning ej gjorts.

En särskild fråga gäller rätten för abonnent å en tidning att från postverket återbekomma postavgiften, då förbud meddelas. En sådan rätt synes visserligen ej hava någon större betydelse men torde dock böra meddelas för det fall att förbudet gäller längre tid. Erforderliga bestämmelser härom böra utfärdas av generalpoststyrelsen.

Den som överträder förbudet bör drabbas av dagsböter, varjämte skriften bör konfiskeras. Genom straffbestämmelsen uppnår man, att polismyndigheten kan verkställa nödiga undersökningar för att utröna, att förbudet ej överträdes.»

I fråga om de skäl, som ligga till grund för motionärens hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Genom det i propositionen framlagda författningsförslaget tillerkännes Kungl. Maj:t befogenhet att under utomordentliga förhållanden förordna att periodisk skrift, som visat sig vara av närmare angiven samhällsskadlig karaktär, icke får befordras med allmänna posten eller, beträffande vissa slag av försändelser, med statens järnvägar eller annat av staten ombesörjt trafikmedel eller enskilda järnvägar. Uppsätlig överträdelse av sålunda meddelat förbud är belagd med straff. Under tiden för dylikt förbud skall innehavare av annat enskilt trafikmedel än järnväg vara fritagen från skyldighet att befordra skriften. Något förbud mot befordran är däremot för sistnämnda fall icke föreslaget, och straffbestämmelserna gälla ej heller sådan befordran. Den åtskillnad, som propositionen sålunda gör mellan å ena sidan statliga trafikmedel och enskilda järnvägar samt å andra sidan övriga enskilda trafikmedel, har föranlett den i ärendet väckta motionen, i vilken yrkas att förbud mot befordran jämte därmed förenad straffsanktion skall gälla även beträffande andra enskilda trafikmedel än järnvägar.

Vid en gränsdragning mellan de olika trafikmedlen bör enligt utskottets uppfattning huvudvikten läggas å trafikmedlets karaktär och dess betydelse för den allmänna samfärdseln. Ur denna synpunkt kan den ifrågavarande lagstiftningen för att syftet skall nås icke begränsas till de statliga trafikmedlen. Enligt propositionen hava ock med de sistnämnda likställets enskilda järnvägar. Med hänsyn till motorfordonstrafikens stora betydelse för den allmänna samfärdseln torde även detta transportmedel i detta sammanhang böra beaktas. Detta torde lämpligast kunna ske på det sättet att

Utskottet.

samma bestämmelser som för statens trafikmedel komma att gälla för den yrkesmässiga trafik med motorfordon, som efter tillstånd av offentlig myndighet regelbundet bedrivs mellan bestämda orter, eller sålunda för linjefrafiken med motorfordon. Även beträffande denna trafik bör förbudet avse allenast sådana försändelser som angivas i fråga om järnvägarna. Utskottet förordar därför en ändring av 1 § första stycket av nu angiven innebörd. Härmed synes det syfte som ligger till grund för motionen bliva i väsentlig del tillgodosett.

Mot det i propositionen framlagda förslaget i övrigt har utskottet icke funnit anledning till erinran.

Utskottet får alltså hemställa,

A) att riksdagen, med förklarande att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom förevarande proposition framlagda författningsförslaget, måtte för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

F ö r o r d n i n g

rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden må Konungen, om vid upprepade tillfällen innehållet i periodisk skrift visat sig ägnat att framkalla fara för rikets säkerhet eller skada rikets förhållande till främmande makt eller undergräva krigslydnaden eller ock därmed åsyftats att förbereda samhällsordningens omstörtande med hjälp av främmande makt eller eljest med våldsamma medel, förordna, att nummer eller häften, vilka utgivits eller framdeles komma att utgivias av skriften, ej må befordras med allmänna posten eller såsom express-, paket-, il- eller fraktgods eller på därmed jämförligt sätt med statens järnvägar eller annat av staten

Vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden må Konungen, om vid upprepade tillfällen innehållet i periodisk skrift visat sig ägnat att framkalla fara för rikets säkerhet eller skada rikets förhållande till främmande makt eller undergräva krigslydnaden eller ock därmed åsyftats att förbereda samhällsordningens omstörtande med hjälp av främmande makt eller eljest med våldsamma medel, förordna, att nummer eller häften, vilka utgivits eller framdeles komma att utgivias av skriften, ej må befordras med allmänna posten eller såsom express-, paket-, il- eller fraktgods eller på därmed jämförligt sätt med statens järnvägar eller annat av staten

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

ombesörjt trafikmedel eller enskilda järnvägar. Sådant förbud skall ej avse föreskriven befordran till offentlig myndighet. Förbudet skall meddelas för viss tid, högst sex månader, och må förlängas för högst sex månader varje gång. Förbudet må återkallas, då anledning därtill finnes.

ombesörjt trafikmedel eller enskilda järnvägar *eller motorfordon i linjetrafik*. Sådant förbud skall ej avse föreskriven befordran till offentlig myndighet. Förbudet skall meddelas för viss tid, högst sex månader, och må förlängas för högst sex månader varje gång. Förbudet må återkallas, då anledning därtill finnes.

Förbud må ej meddelas i annat fall än där skriften i anledning av åtal för dess innehåll i sådant avseende som ovan angives av jury förklarats brottslig, enär innehållet ansetts stridande mot 3 § 7, 9 eller 10 mom. tryckfrihetsförordningen, eller där jämlikt 4 § 12 eller 13 mom. samma lag meddelats förordnande om indragning av skriften samt tryckfrihetskommittén funnit förordnandet skola åga bestånd.

2 §.

Innan förbud enligt 1 § eller förlängning därav beslutas, skall yttrande inhämtas från en nämnd bestående av fem ledamöter (tryckfrihetsnämnden). Nämnden skall utses av Konungen för viss tid. Av ledamöterna skola två utses bland personer, föreslagna av de tidningsmannorganisationer, som Konungen bestämmer. För en var av dessa ledamöter skola i enahanda ordning utses två suppleanter. Förslag, som ovan sägs, skall, för att vinna avseende, upptaga minst dubbelt så många personer som de, vilka skola med ledning av förslaget förordnas till ledamöter eller suppleanter. Har förslag icke avgivits, varde förordnande ändock av Konungen meddelat. Av övriga ledamöter skall en vara innehavare av domarämbete. Jämväl för en var av dessa ledamöter skola utses två suppleanter.

3 §.

Förbud, som meddelats jämlikt 1 §, skall även gälla skrift, vilken uppenbarligen utgives för att ersätta skrift, som förbudet avser.

4 §.

Då förbud enligt 1 § träder i tillämpning, skall skriften uteslutas ur det hos generalpoststyrelsen förda tidningsregistret. Skrift, som avses i 3 §, må ej införas i registret.

Generalpoststyrelsen äger, där så finnes skäligt, medgiva abonnent att återfå erlagd postbefordringsavgift för den tid förbudet gäller samt må meddela härför erforderliga bestämmelser.

5 §.

Under tid för förbud enligt 1 § skall innehavare av enskilt trafikmedel, som ej avses i 1 §, vara fritagen från skyldighet att befordra skrift, som förbudet avser, och skrift, varom sägs i 3 §.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

6 §.

Föranleder någon uppsåtligen att skrift befordras i strid mot 1 eller 3 §, straffes, där ej gärningen är att bedöma såsom fel i ämbete eller tjänst, med dagsböter; och vare skriften förbruten.

Böter och förbruten egendom tillfalla kronan.

Denna förordning träder omedelbart i kraft och gäller till och med den 31 mars 1941. Förbud jämlikt 1 § må ej grundas på sådant i 1 § andra stycket omförmält beslut av jury eller tryckfrihetskommittén, som meddelats före den 1 september 1939. Förbud skall ej gälla utöver tiden för förordningens giltighet. I fråga om sådan under nämnda tid begången förseelse, som i förordningen avses, skall vad där är stadgat äga tillämpning även efter det förordningen i övrigt upphört att gälla.

B) att den i ämnet väckta motionen, II: 200, måtte anses besvarad genom utskottets hemställan under A).

Stockholm den 23 februari 1940.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Schlyter*, *Gärde*, *Wagnsson*, *Eskhult*, *Karl Karlsson*, *Karl Johan Olsson*, *Caap* och *Sandorf*; samt

från andra kammaren: herr *Hedlund* i Östersund, fru *Östlund* samt herrar *Olsson* i Mellerud, *Björling*, *Lindberg* i Stockholm, *Werner* i Höjen, *Dahlbäck* och *Hansson* i Vännäsby.

Reservation

av herrar *Schlyter*, *Eskhult* och *Karl Karlsson*, vilka hemställt om bifall till Kungl. Maj:ts proposition.